

Моральна шкода та її компенсація

УДК 34.03

Ковальов М. В., студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

Проаналізовано питання щодо моральної шкоди та її компенсації споживачеві у випадках порушення моральних прав. Вивчена нормативна база із цього приводу. Запропоновані можливі шляхи дозволу виявлених проблем.

Проанализирован вопрос о моральной вреде и его компенсации потребителю в случаях нарушения моральных прав. Изучена нормативная база по этому поводу. Предложены возможные пути разрешения выявленных проблем.

The question of the moral damage and compensate the consumer for violations of moral rights. Primary types of agreement to solution this question are also suggested. A normative base is studied on this occasion. The possible ways of permission of the educed problems are offered.

Ключові поняття: моральна шкода, моральна компенсація, моральні права.

Проблема захисту особистих немайнових прав особи, громадянина є однією з найважливіших у цивілістиці. Особисті права людини нерозривно пов'язані з такими поняттями, як рівність, свобода, недоторканість особи. Кожна особа у правовій державі має відчувати свою правову та соціальну захищеність; повага до особистості є в такому суспільстві нормою повсякденного життя. Організація Об'єднаних Націй визначає права людини як «права, які притаманні нашій природі і без яких ми не можемо жити як люди». Їх справедливо називають також «спільною мовою людства». Закріплюючи особисті немайнові права в своїй конституції, держава забезпечує їхнє правове регулювання комплексно, тобто за допомогою норм ряду галузей права. У рамках

комплексного регулювання особистих немайнових прав необхідно виділяти цивільно-правовий аспект. У зв'язку з цим у теорії були висловлені дві точки зору на цивільно-правове регулювання особистих немайнових прав. Довгий час панувало уявлення про те, що цивільне право не регулює, а лише охороняє особисті немайнові права. Проте правове регулювання й охорона прав не можуть протиставлятися, оскільки регулювання означає охорону прав, а їхня охорона здійснюється шляхом регулювання відповідних відносин.

Відповідно до п. 3 Постанови Пленуму Верховного суду України «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової шкоди)» від 31.03.95 р., під моральною шкодою потрібно розуміти втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями чи бездіяльністю інших осіб [1; П. 3].

У наш час, у 21-му столітті, на відміну від закордону, більшість населення, навіть не знає, що у багатьох випадках їхні немайнові права порушуються, тому що вони не є компетентними у даній сфері, та мало інформовані. Як відомо, в радянські часи поняття моральної шкоди, а тим більше – механізму її відшкодування не існувало. Цивільний кодекс УРСР не містив жодної норми, яка б врегульовувала це питання. А от після прийняття нового Цивільного кодексу України 2003 року (далі – ЦКУ), механізм відшкодування моральної шкоди вдосконалився. Новий ЦКУ більш детально врегулював інститут відшкодування моральної шкоди. Так, відповідно до ст. 23 ЦКУ моральна шкода полягає у:

- фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;
- душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів;
- приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи [2; Ст. 23].

Увесь цей перелік порушення прав відповідно до певної особи, дає їй змогу звернутися до вищих керівних органів для встановлення правосуддя та відшкодування їй моральної компенсації. Тому можна

сказати, що дана тема є актуальною саме у наш час, її треба торкатися для чіткого розуміння отриманих нам збитків, адже моральна шкода буває набагато гіршою ніж матеріальна, так як її відшкодування є набагато складнішим.

Для того щоб розкрити питання необхідно зрозуміти суть поняття «моральна шкода», так у п. 6 Інформаційного листа Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію» від 28.03.2007 р. № 01-8/184 зазначено, що пониженням ділової репутації суб'єкта господарювання (підприємця), тобто фізичної чи юридичної особи, є поширення у будь-якій формі неправдивих, неточних або неповних відомостей, що дискредитують спосіб ведення чи результати його господарської (підприємницької) діяльності у зв'язку з чим знижується вартість його нематеріальних активів [3; П. 6]. На підставі аналізу вище наведеного положення можна зробити висновок, що під пониженням честі та гідності фізичної особи потрібно розуміти поширення недостовірної інформації про таку особу, членів її сім'ї або близьких родичів, внаслідок чого вона зазнала фізичних чи душевних страждань.

У нашому житті, порушення моральних прав ми бачимо щодня, на вулиці на роботі у найрізноманітніших випадках і варіаціях. Як приклад, можна привести проблеми які оточують нас у житті, образи при розмові, порушення прав власності, гідності. Ці всі проблеми оточують нас кожній день, але ми, навіть, не звертаємо на це увагу, через те що вважаємо це не таким важливим.

Найпоширенішим порушенням морального права, останнім часом, є надання неправдивої, недостовірної інформації. У справах про відшкодування моральної шкоди, завданої поширенням недостовірної інформації, як відповідачі залучаються автор, орган засобу масової інформації, а у випадках, визначених законом, службова особа цього органу. Такі особи несуть солідарну відповідальність за заподіяння шкоди на підставі ст. 1190 ЦК України [1; Ст. 1190]. У разі, коли позивач не бажає залучити до справи когось з вище названих осіб, то решта відповідачів зобов'язані відшкодувати частину шкоди, що відповідає ступеню їх вини.

Щодо порядку відшкодування моральної шкоди то при відшкодуванні моральної шкоди в судовому порядку її розмір визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. Також, при визначенні розміру завданої моральної шкоди, враховуються вимоги розумності та справедливості. У своєму рішенні суд повинен навести мотиви визначення відповідного розміру такої моральної шкоди.

Аналізуючи судову практику розгляду справ про відшкодування моральної шкоди, цікаво з'ясувати також практику розгляду справ в Європейському суді з прав людини. Оскільки моральна шкода виникає внаслідок правопорушення (в тому числі порушення прав людини і основних свобод), то Європейський суд, ухвалюючи рішення щодо факту встановлення порушення цих прав і свобод, одразу визначає можливість та розмір відшкодування моральної шкоди, якщо про це просить заявник.

Але відшкодування іноді можна й не отримати, тому що існують підстави звільнення. Так, згідно зі ст. 17 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» журналіст та (або) ЗМІ, звільняється від відповідальності за поширення інформації, що не відповідає дійсності, а звідси й від відповідальності за відшкодування моральної шкоди, якщо суд встановить, що журналіст діяв добросовісно та здійснював її перевірку, ст. 42 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» ст. 64 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», ст. 35 Закону України «Про інформаційні агентства» [4].

Таким чином, з вищесказаного можна зробити висновок, що повага до кожної людини як до особистості повинна стати нормою повсякденного життя в Україні, знайти свій вияв у визнанні її єдиною цінністю первісного порядку, відносно якої визначаються всі інші цінності, включаючи право. Мету закону слід розуміти як забезпечення всебічного розвитку особистості, охорону її життя, свободи, честі, гідності та особистої недоторканності. В Цивільному законодавстві України існують

чіткі тенденції розвитку правової бази щодо охорони, регулювання та захисту особистих немайнових прав особи, які покликані забезпечити гармонійний розвиток людини як особистості та гідного члена громадянського суспільства. Але на практиці у нашому реальному житті ми бачимо, що все трапляється трохи не так як хотілося б. Дуже часто судові процеси та слухання затягуються на необмежений період, відбувається уникнення від відшкодування. Більшість населення взагалі впевнена у тому, що судові власті корумповані, та все у нашому житті вирішується за гроші, але це не зовсім так. Для того щоб людина розуміла суть того що відбувається вона повинна знати свої права, щоб не порушувати їх та не давати оточуючим їх порушувати.

Література

1. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 № 4 / Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>.

2. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 44. – Ст. 356.

3. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію: Інформаційний лист Вищого Господарського Суду України від 28.03.2007 № 01-8/184 // Вісник господарського судочинства. – 2007. – № 3. – С. 46.

4. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів: закон України від 23.09.1997 № 540/97-ВР // Офіційний вісник України. – 1997. – № 45. – С. 4.

Зав. кафедри

правового регулювання економіки

к.ю.н., проф.

Сергієнко В. В.

Керівник, к.ю.н., проф.

Сергієнко В. В.

Автор

Ковальов М. В.